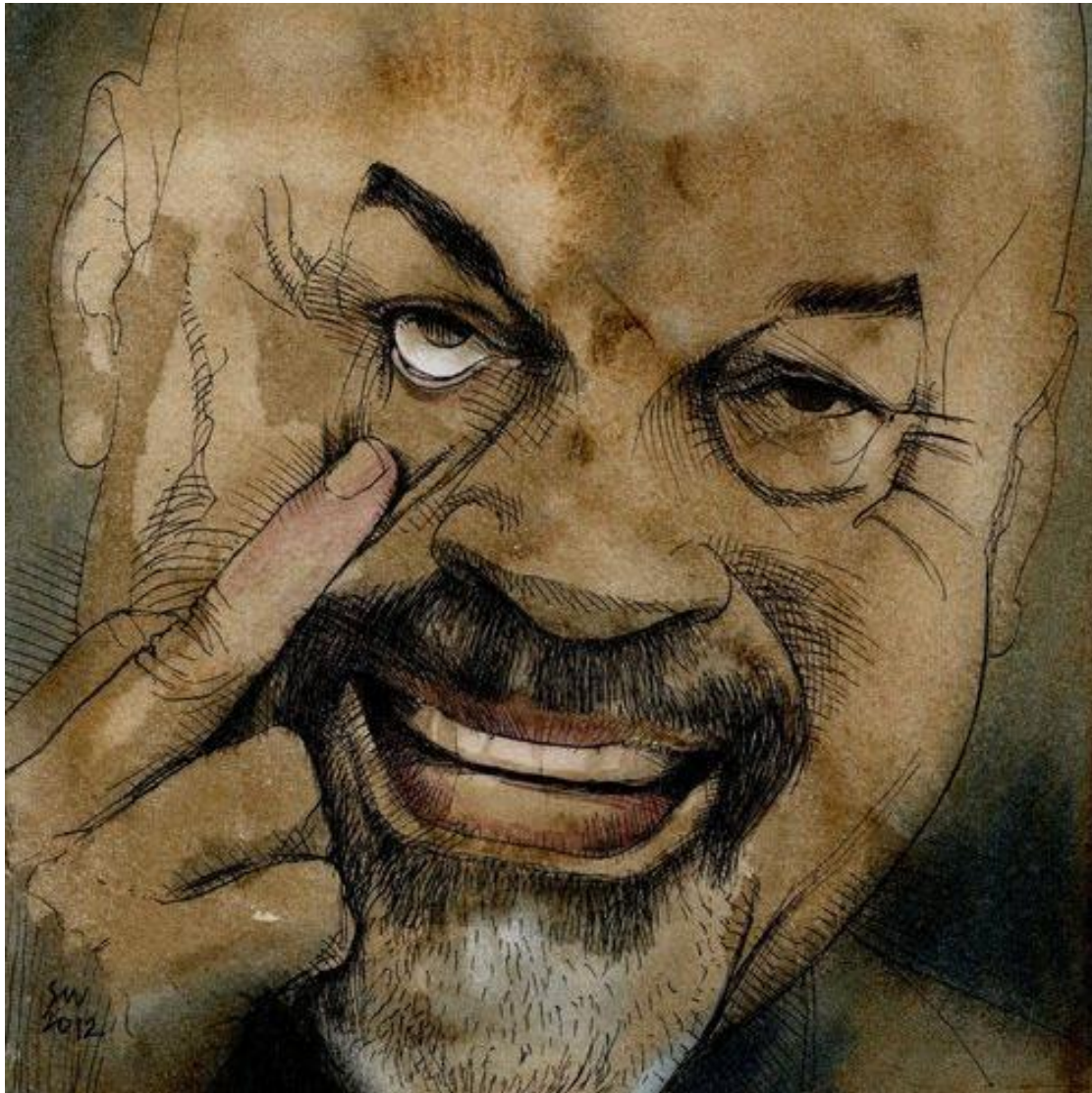

BA-thesis
Taal- en Cultuurstudies
Politieke Geschiedenis en
Internationale Betrekkingen
Universiteit Utrecht
Begeleidend docent:
prof. dr. J. van Eijnatten

Silvano D. Seijmonson
25 juni 2012

ILLUSTRATIE: SIEGFRIED WOLDHEK VOOR JOOP.NL

DESIRÉ DELANO BOUTERSE: VAN COUP TOT COUP

REPRESENTATIE VAN DE PERSOON BOUTERSE
EN DIENS BEWIND IN SURINAAMSE EN
NEDERLANDSE MEDIA 1980-1990.

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding.....	2
2. Suriname 1974-1990	4
2.1 Suriname onafhankelijk 1974-1980.....	4
2.2 De Sergeantencoup en het bewind van de NMR 1980-1986.....	5
2.3 De Binnenlandse Oorlog 1986-1990	7
3. Theoretisch kader	9
3.1 Theorieën over de Surinaamse samenleving.....	9
3.2 Theorieën over beeldvorming in de media	10
4. Onderzoeksopzet	12
4.1 Onderzoeksvraag	12
4.2 Methodologie.....	12
5. Profiel van dagbladen	14
5.1 De krant in Suriname	14
5.2 De Ware Tijd	15
5.3 De Telegraaf	16
6. Onderzoeksresultaten	17
6.1 kwantitatieve analyse.....	17
6.2 kwalitatieve analyse.....	21
6.2.1 Casus opschorting constitutie	21
6.2.2 Casus coup poging Rambocus.....	22
6.2.3 Casus opheffing censuur particuliere media.....	23
6.2.4 Casus arrestatie commandant Boerenveen	24
6.2.5 Casus bloedbad Moiwana en vluchtelingenstroom	25
6.2.6 Casus Telefooncoup	26
7. Conclusie	28
7.1 Conclusie	28
7.2 Problemen bij het onderzoek	29
7.3 Aanbevelingen voor verder onderzoek	29
8. Literatuurlijst.....	30
8.1 Literatuur	30
8.2 Rapporten.....	30
8.3 Digitale bronnen	31

Bijlage 1: Lijst van artikelen ‘De Ware Tijd’.

Bijlage 2: Lijst van artikelen ‘De Telegraaf’.

1. INLEIDING

Desiré Delano Bouterse is zonder twijfel de meest besproken persoon van Suriname. Niet alleen doordat hij op het moment president is, maar wellicht nog meer door zijn vermeende betrokkenheid bij criminele activiteiten. Zo is hij naar verluidt betrokken geweest bij de 8-decembermoorden in 1982 en de slachtpartij van marrons in het dorp Moiwana in 1986, daarnaast is hij in Nederland in 2000 bij verstek veroordeeld tot 11 jaar gevangenisstraf voor zijn betrokkenheid bij drugstransporten. Hoe kan het zo zijn dat iemand die in Nederland steevast als drugs crimineel en moordenaar gezien wordt, en alleen Nederland nog in mag om zijn celstraf uit te zitten, in Suriname mateloos populair is en in 2010 zelfs tot president verkozen werd?

Het heeft er alle schijn van dat het beeld dat wij van Desi Bouterse hebben wezenlijk verschilt van het beeld dat de Surinaamse bevolking van hem heeft. Hoe valt anders te verklaren dat deze in de Nederlandse pers gedemoniseerde persoon president van een land kan worden? Waar komt dit door, welk beeld wordt er in de Surinaamse pers van Bouterse geschetst en welk beeld in de Nederlandse pers? Welke verschillen zijn er vast te stellen, en hoe verhouden deze verschillen zich tussen het aantreden van Bouterse als bevelhebber in februari 1980 en zijn tweede coup, de Telefooncoup, in 1990? Deze vragen zullen centraal staan in dit onderzoek. De onderzoeksvraag luidt dan ook als volgt: *hoe worden de persoon Desi Bouterse en diens bewind gerepresenteerd in de Surinaamse en de Nederlandse media in de periode 1980-1990?*

Op cultureel, sociaal en politiek gebied lijkt Suriname in de verste verte niet op Nederland. De Surinaamse oud-politicus en advocaat André Haakmat benoemt dit verschil met betrekking tot politiek handelen als volgt: “Waar gespeeld wordt zijn spelregels nodig om het spel in geordende banen te doen verlopen. Die spelregels zijn tijd- en cultuurgebonden en ze hangen ook samen met de mens- en maatschappijbeschouwing die wordt aangehangen. Landen die behoren tot eenzelfde cultuurkring zullen daarom meestal min of meer dezelfde politieke spelregels kennen. Precies op dit punt ontstaan misverstanden bij Nederlandse politici in hun beoordeling van Surinaamse politieke zaken”.¹ Hiermee bedoelt Haakmat dat men de in Nederland geldende politieke spelregels niet moet verwachten aan te treffen in Suriname.

Naar verwachting krijgt dit verschil weerklank in de beeldvorming in de Surinaamse en Nederlandse media, waarover meer in de onderzoeksopzet, samengevat in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 2 zal de geschiedenis van Suriname in de periode 1974-1990 centraal staan. Het onderzoek zal zich toespitsen op de periode 1980-1990, maar voor een goed begrip van de ontwikkelingen in deze periode zal tevens een korte voorgeschiedenis geschetst worden. In

¹ Haakmat, *Herrineringen aan de toekomst van Suriname*, p. 64.

hoofdstuk 3 staat het theoretisch kader centraal, hierin zullen theorieën die van toepassing zijn op dit onderzoek de revue passeren. In hoofdstuk 5 zullen de gebruikte media gebruikt belicht worden. In hoofdstuk 6 zullen de onderzoeksresultaten gepresenteerd worden en in hoofdstuk 7 de conclusie.

2. SURINAME 1974-1990

2.1 SURINAME ONAFHANKELIJK 1974-1980

Bij de verkiezingen van 1973 kwam de Nationale Partij-kombinatie (NPK) van voorman Henck Arron aan de macht. Zijn voornamelijk creoolse NPK veroverde 22 van de 39 statenzetels, waardoor de Hindoestaanse politici voor het eerst in de geschiedenis van koloniaal Suriname van regeringsdeelname uitgesloten waren.² Totaal onverwacht kondigde Henck Arron op 15 februari 1974 in de regeringsverklaring aan de onafhankelijkheid ‘ultimo 1975’ te willen realiseren, zonder dat ook maar een partij tijdens de verkiezingen hierover gesproken had.

Wat hierop volgde was volgens antropoloog Dirk Kruijt een ‘onafhankelijkheid van weeffouten’.³ Deze weeffouten zet hij als volgt uiteen. De eerste weeffout werd door de Nederlandse politiek gemaakt, die maar al te graag inging op de aankondiging van de onafhankelijkheid door de regering-Arron.⁴ Hiermee passeerden zowel de regering-Arron als de regering-Den Uyl in Nederland de wil van het Surinaamse volk, waar niet naar gevraagd werd. Onder leiding van de creoolse intelligentsia werd een republiek gesticht, ondanks de onwelwillendheid van bevolkingsgroepen als de Hindoestanen, de Marrons, de inheemsen en een deel van de Javanen. Dit leidde tot een migratiegolf en de vorming van de diaspora die we vandaag de dag kennen.⁵ Ten tweede ging men de fout in door de nieuwe Surinaamse Republiek overvloedige ontwikkelingsfondsen aan te bieden, op achteraf onduidelijke condities.⁶ De gelden werden verkeerd uitgegeven en vonden hun weg naar de top van het in Suriname bestaande patronagestelsel. De derde weeffout die gemaakt werd was Suriname een leger te geven, waar een politiekorps met ontwikkelingstaken meer voor de hand lag.⁷ Nederland achtte de kans op een staatsgreep reëel en stuurde een ondersteunende militaire missie onder leiding van Kolonel Valk. Valk zou later een dubieuze rol spelen bij de coup van 1982. Hij kwam regelmatig samen met een groep onderofficieren, waaronder Desi Bouterse. Kwade tongen beweren dat hij de plannen voor de putsch bij deze onderofficieren heeft ingefluisterd.⁸

De eerste jaren van de nieuwe Republiek Suriname kenden een grote groei van het bruto nationaal product (BNP). Nadat het BNP in de periode 1976-1978 een stijging van 15

² Buddingh², H., *Geschiedenis van Suriname*. p. 289.

³ Kroon, H., *Ik ben een haan met een kroon op mijn hoofd.*, p. 227.

⁴ Ibidem, p. 227.

⁵ Ibidem, p. 228.

⁶ Ibidem, p. 228.

⁷ Ibidem, p. 229.

⁸ Andere Tijden - Bouterse aan de macht.

procent kende, trad in 1979 stagnatie in.⁹ De Nederlandse ontwikkelingsgelden hadden geleid tot een kortstondige economische groei. Doordat deze gelden voornamelijk voor een verbetering van de infrastructuur waren gebruikt, realiseerde men niet een structurele groei van het bruto nationaal product, maar eerder structurele overbesteding. In 1979 was 38,6 procent van de beroepsbevolking werkzaam als ambtenaar en 17 procent werkloos.¹⁰ Suriname had haar van Nederland gekregen geld verbrast en de economische en sociale onrust nam toe.

2.2 DE SERGEANTENCOUPE EN HET BEWIND VAN DE NMR 1980-1986

Op 25 februari 1980 pleegden zestien sergeanten onder leiding van sportinstructeur Desi Bouterse een staatsgreep in Suriname.¹¹ Het Surinaamse leger was na de onafhankelijkheid verdeeld geraakt. Reden hiervoor was dat de bij de onafhankelijkheid gedane belofte van de oprichting van een ‘ontwikkelingsleger’ niet nagekomen was en dat het land op economisch gebied de koers richting de afgrond had ingezet.¹² Uit onvrede over het verval van het Surinaamse leger werd in 1979 de Bond van Militair Kader (Bomika) opgericht. De regering weigerde echter deze vakbeweging te erkennen. In januari 1980 ging zij zelfs over tot de arrestatie van de drie leiders van Bomika, Ramon Abrahams, Laurens Neede en Badrissein Sital. Tot een vonnis zou het echter niet komen. Op de dag van het vonnis, 25 februari 1980, kwamen de sergeanten in actie en voorkwamen zij veroordelingen door het heersende regiem om ver te werpen.

De plannen voor de staatsgreep waren echter al meer dan een jaar in ontwikkeling, en de gearresteerde Bomika-voormannen hadden hier een prominente rol in gehad. Zij zouden later zitting nemen in de Nationale Militaire Raad (NMR), evenals Bouterse, Roy Horb, Stanley Joeman, Chas Mijns en Michel van Rey. Op militair gebied hadden de sergeanten de staatsgreep goed voorbereid, te goed volgens sommigen. De bevelhebber van de Nederlandse strijdkrachten in Suriname, kolonel Hans Valk, wordt er tot op de dag van vandaag van verdacht de geestelijk vader van de staatsgreep te zijn.¹³

Op politiek gebied was de staatsgreep minder goed voorbereid. Van politiek hadden de sergeanten geen kaas gegeten en zij kondigden al snel aan een burgerraad te willen installeren. De staatsgreep werd omgedoopt tot ‘ingreep’ en slechts twintig dagen na deze ingreep trad op 15 maart 1980 de burgerregering onder leiding van premier Henk Chin a Sen aan.¹⁴ Zijn regering, van politiek onervaren etnisch ‘neutrale’ personen, presenteerde op 1 mei

⁹ Buddingh’, *Geschiedenis van Suriname*, p. 317.

¹⁰ Ibidem, p. 318.

¹¹ Ibidem, p. 320.

¹² Ibidem, p. 320.

¹³ *Andere Tijden - Bouterse aan de macht*.

¹⁴ Buddingh’, *Geschiedenis van Suriname*, p. 322.

haar regeringsverklaring. De regering vaardigde een sterk pragmatisch en hervormingsgezinnd programma uit.¹⁵ Voor oktober 1982 zouden er vrije verkiezingen gehouden moeten worden.

Met het aantreden van een burgerregering was de machtsrol van de NMR niet uitgespeeld, zoals Chin a Sen en president Johan Ferrier gehoopt hadden. President Ferrier bleef strijdbaar voor de democratie en eiste dat het parlement de overheidsbegroting zou behandelen, iets waar de NMR geen heil in zag. Naar aanleiding van dit ‘ernstig constitutioneel conflict’ tussen leger en president werd op 13 augustus de noodtoestand afgekondigd en de constitutie opgeschort. Deze ingreep kan gezien worden als een ‘administratieve coup’ van Bouterse en rechterhand Horb.¹⁶

Hiermee begon de de facto dicatuur onder leiding van Desi Bouterse die Suriname gedurende de gehele jaren 1980 in zijn greep zou houden. Tegenbewegingen werden de kop in gedrukt en tegenstanders geneutraliseerd. De coup poging van Surendre Rambocus en Wilfred Hawker van 11 maart 1982 leidde tot de standrechtelijke executie van Hawker en de internering van Rambocus. Rambocus zou echter hetzelfde lot als Hawker tegemoet zien. Hij werd in Fort Zeelandia tezamen met 15 andere tegenstanders van het regiem ‘op de vlucht neergeschoten’ in de nacht van 8 op 9 december 1982. Deze gebeurtenis staat beter bekend als de ‘8 decembermoorden’. De lezing van Bouterse, dat de tegenstanders van de revolutie in de rug geschoten waren, zou later in het Amos Wako-rapport van de VN ontkracht worden. In dit rapport, geschreven door VN-diplomaat Amos Wako, passeren onder meer autopsierapporten de revue. Uit het rapport blijkt dat de 15 omgekomen personen mishandeld waren en geëxecuteerd waren. Het uitblijven van vervolging zou komen doordat “*the highest authority ... was involved in the killing*”, met als hoogste autoriteit in deze dagen de NMR.¹⁷

In de tijd die volgde op de decembermoorden stabiliseerde Bouterse zijn macht. Al in 1981 waren drie leden van de NMR, Sital, Mijnals en Joeman, die als te links te boek stonden veroordeeld tot gevangenisstraffen van twee jaar, Sital werd echter al na twee maanden in vrijheid gesteld.¹⁸ De grootste krant van Suriname, De Ware Tijd, werd de officiële regeringskrant waarmee zij onderhevig werd aan censuur in de periode 1982-1984. Naast de vijftien tegenstanders van de revolutie die omkwamen in Fort Zeelandia in december 1982 stierven nog tal van andere tegenstanders van Bouterse onder verdachte omstandigheden. Zo ook zijn voormalig rechterhand Roy Horb, die op 2 februari 1983 dood gevonden werd. Horb zou uit onvrede over toenadering van Bouterse met de linkse regimes van Maurice Bishop in Grenada en Fidel Castro in Cuba zijn gaan werken voor het Amerikaanse Criminal Intelligence Agency en de Nederlandse Inlichtingen Dienst Buitenland. Horb werd 30 januari

¹⁵ Ibidem, p. 323.

¹⁶ Ibidem, p. 324.

¹⁷ ‘Communication No. 148/1983: Suriname. 04/04/1985’ van het *International Covenant on Civil and Political Rights* van het *Human Rights Committee* van de Verenigde Naties, artikel 2.2.

¹⁸ Buddingh’, *Geschiedenis van Suriname*, p. 325.

1983 gearresteerd en drie dagen zou hij volgens de officiële lezing zelfmoord gepleegd hebben.¹⁹

2.3 DE BINNENLANDSE OORLOG 1986-1990

Begin 1986 leek Bouterse de macht in Suriname redelijk stevig in handen te hebben. Niet de gehele bevolking was pro-Bouterse, maar ingrijpen was in de afgelopen jaren zeer risicovol gebleken. De weerstand tegen Bouterse manifesteerde zich medio 1986 niet door een coup poging, maar door een heuse guerrillabeweging. De in 1984 uit het leger ontslagen creool Ronnie Brunswijk stichtte een schaduwleger. Gesteund door het naar Nederland uitgeweken voormalig NMR-lid Van Rey, die als adviseur zou gaan optreden, vormde Brunswijk een milite in Oost-Suriname die de boeken in zou gaan als het Junglecommando (JC).²⁰ Van Rey was na de arrestatie van Joeman, Sital en Mijns, het ‘ op vakantie’ sturen van Ramon Abrahams in januari 1983 en de onder verdachte omstandigheden gestorven Horb het zesde lid van de NMR dat niet langer Bouterse steunde.

Onder leiding van Brunswijk vond op 21 juli 1986 de eerste actie van het JC plaats, hierbij werden naast de buitgemaakte wapens ook twaalf militairen gevangen genomen.²¹ Het Nationaal Leger (NL) reageerde op het Junglecommando met een terreurcampagne in Oost-Suriname, waarvoor zij veel oorspronkelijke bewoners wisten te ronselen, verenigd in de Tucajana milite. Bijna alle creool-dorpen in Oost-Suriname werden met de grond gelijk gemaakt, met als dieptepunt de massaslachting van 29 november bij het dorp Moiwana. Er werden in dit dorp ruim vijftig vrouwen en kinderen in koelen bloede doodgeschoten.

Deze actie leidde tot een vluchtelingenstroom naar het grensgebied met Frans Guyana waar de Franse strijdkrachten zichzelf aan het klaar maken waren voor een eventuele botsing met de troepen van het NL of het JC. Ondanks de alarmerende contacten tussen Bouterse en het Libische regiem van Muammar Kadaffi, over de zending van Libische huurlingen, en de verder oprukkende strijdkrachten richting de oostelijke grens van Suriname, kwam het niet tot een krachtmeting met de Fransen. Na enkele jaren van acties over en weer kwamen het Nationaal Leger en het Junglecommando exact drie jaar na het uitbreken van de Binnenlandse Oorlog in de Frans Guyaanse stad Kourou tot een vredesakkoord.

Bouterse hield eind jaren 1980 steeds minder bondgenoten over. De leden van de NMR van 1980 waren op Laurens Neede na allen door Bouterse buiten spel gezet. Ook buiten de NMR had Bouterse steeds minder vertrouwelingen. Als klap op de vuurpijl werd legercommandant Etienne Boerenveen opgepakt in de Verenigde Staten op verdenking van drugshandel, in maart 1986. Ondanks dit alles bleef Bouterse stevig in het zadel. Zo stevig dat

¹⁹ ‘Roy Horb † 2 februari 1983 (13 april 2007), via: www.rnw.nl.

²⁰ Buddingh’, *Geschiedenis van Suriname*, p. 349.

²¹ *Ibidem*, p. 349.

hij in 1990 slechts een telefoongesprek nodig had om mede te delen dat de regering, die hem eerder uit zijn functie van opperbevelhebber had ontheven, omver geworpen was. Deze derde coup, na de Sergeantencoup en de administratieve coup, is de laatste belangrijke gebeurtenis voor dit onderzoek en zou de boeken in gaan als de ‘Telefooncoup’. Bouterse had in de weken voorafgaand aan kerst een drietal keren geprobeerd Nederland binnen te komen, maar de toegang tot het land werd hem ontzegd. President Ramsewak Shankar had tot woede van Bouterse hem niet gesteund in zijn poging Nederland te betreden en op kerstavond 1990 waren de volgende woorden voldoende om de president af te doen treden: “Maakt u geen probleem. Voorkom escalatie en ga rustig naar huis. Het leger heeft de regeermacht in de Republiek Suriname overgenomen”.²² Met deze gebeurtenis eindigt voorlopig de hoop op een meer democratisch Suriname.

²² Ibidem, p.353.

3. THEORETISCH KADER

3.1 THEORIEËN OVER DE SURINAAMSE SAMENLEVING

Suriname kent ondanks dat het een voormalige kolonie van het Koninkrijk der Nederlanden is vele verschillen met Nederland. Voor een goed begrip over hoe zaken in Suriname verlopen, zal in deze paragraaf een korte karakterschets van de Surinaamse maatschappij gegeven worden. Het grootste verschil met Nederland vindt men in de aard van de twee samenlevingen. In Suriname bestaat de inheemse bevolking vandaag de dag slechts uit 3 procent van de totale bevolking.²³ Er kan dus gezegd worden dat in Suriname slechts 3 procent autochtoon is, tegenover 80 procent van de Nederlandse bevolking. De overige 20 procent van de Nederlandse bevolking staat echter regelmatig in het middelpunt van het politieke debat.²⁴ In tegenstelling tot Nederland is in Suriname de diversiteit aan afkomst echter geen politiek thema. Dat de diverse Surinaamse etniciteiten in harmonie samenleven heeft verschillende oorzaken. Een van de belangrijkste oorzaken is dat de Surinaamse bevolking zich voornamelijk rond Paramaribo concentreert. Ongeveer driekwart van vijfhonderdzesentwintig duizend inwoners woont rond de 32 kilometer lange kuststrook die Paramaribo vormt. Deze concentratie *dwingt* de Surinaamse bevolking in harmonie samen te leven.

Sterk gesegmenteerde maatschappijen, zoals Suriname, worden in de sociologie omschreven als ‘plurale’ of ‘gesegmenteerde’ samenlevingen. De Engelsman John S. Furnivall definieerde aan de hand van Nederlands-Indië in 1939 de plurale samenleving als “*a society comprising two or more elements or social orders which live side by side, yet without mingling, in one political unit*”.²⁵ Volgens Furnivall leven in een plurale samenleving de verschillende groepen naast elkaar, maar vloeien zij niet in elkaar over, elke groep behoudt haar eigen religie, cultuur en taal. De plurale samenleving is een product van koloniale overheersing, waar bevolkingsgroepen dagelijks contact hebben en verschillende economische ‘kasten’ vormen.²⁶

De Surinaamse academicus Rudie van Lier bouwde Furnivalls theorie verder uit, en maakte de op Oost-Indische samenlevingen gebaseerde theorie toepasbaar op West-Indië. Hij noemt als oorzaak voor de pluraliteit de verschillen in ras en cultuur. Suriname is volgens hem niet een plurale, maar een gesegmenteerde samenleving.²⁷ Het belangrijkste verschil tussen gesegmenteerde maatschappijen en niet-gesegmenteerde maatschappijen is volgens

²³ CIA Factbook via www.cia.gov.

²⁴ CIA Factbook via www.cia.gov.

²⁵ Furnivall *Netherlands India: a study of plural economy*, p. 446.

²⁶ *Ibidem*, p. 447.

²⁷ Lier, *Ontwikkelingen en karakter van de West-Indische maatschappij*, p. 31.

Van Lier dat in laatstgenoemde één cultuur heerst welke verschillende subculturen kent, en dat in de gesegmenteerde maatschappij bestaat uit geheel van elkaar verschillende culturen.²⁸

Er mag dus, aan de hand van Furnivall en Van Lier, gesteld worden dat de Surinaamse maatschappij wezenlijk anders is dan de Nederlandse. Hierbij moet worden aangetekend dat de geciteerde onderzoeken vrij gedateerd zijn. Desondanks zijn ze nog steeds bruikbaar om de Surinaamse maatschappij te omschrijven, daar deze heden ten dage nog steeds sterk gesegmenteerd is.²⁹ Hierin verschilt Suriname sterk van Nederland, waar in Nederland in sterk verminderde mate sprake is van segmentatie in Van Liers begrip van het woord.

3.2 THEORIEËN OVER BEELDVORMING IN DE MEDIA

Voor dit onderzoek zal de uit de communicatiewetenschappen afkomstige *framing*-theorie gebruikt worden om de verschillen in representatie in de Surinaamse en Nederlandse media te achterhalen. Er bestaat echter geen vaste definitie voor het begrip *framing*, hetgeen wellicht het best kan vertaald worden als ‘invalshoek’. Communicatiewetenschappers Holli Semetko en Patti Valkenburg voegen de verschillende definities samen en beschrijven de studie naar framing als “het onderzoek naar hoe mensen denken en praten over zaken in het nieuws, hierbij werken frames mee aan het de beeldvorming over politiek en instanties”.³⁰

De studie naar *framing* kan op twee manieren benaderd worden, door middel van de inductieve en de deductieve benaderingswijze. Binnen de deductieve methode worden nieuwsberichten onderzocht aan de hand van een vooraf gedefinieerd corpus aan frames. Semetko en Valkenburg noemen er vijf, die hieronder behandeld zullen worden. Een eerste frame dat zij noemen is het *conflict frame*, waarin het nieuws wordt gepresenteerd vanuit de invalshoek van een disharmonie tussen individuen, groepen of instituties. Een gevolg van het conflict frame kan zijn dat het publiek door de vaak overgesimplificeerde kijk op het nieuws een wantrouwen jegens politici opbouwt.³¹ Een volgend frame is het *human interest frame*, waarbij met het brengen van het nieuws onder andere wordt ingespeeld op de emoties van het publiek om zo de aandacht te trekken.³² Het derde door Semetko en Valkenburg aangedragen frame is het *economic consequences frame*, waarbij wordt ingespeeld op de gevolgen die het nieuws heeft voor de economische situatie van een individu, groep, regio of land. Tevens definiëren Semetko en Valkenburg het *morality frame*, waarbij de invalshoek van morele waarden wordt gebruikt, en het *responsibility frame*, waarin een bepaald probleem zo wordt gerepresenteerd dat de verantwoordelijkheid of de oplossing in handen is van of de overheid,

²⁸ Ibidem, p. 45.

²⁹ Haakmat, *Herrineringsen aan de toekomst van Suriname*, p. 66.

³⁰ Semetko, Valkenburg, ‘Framing European Politics’, p. 95.

³¹ Ibidem, p. 95 - p. 96.

³² Ibidem, p. 94

of een individu of groep.³³ Op een krantenartikel kunnen meerdere van de bovenstaande frames van toepassing zijn.

Bij de deductieve benaderingswijze kunnen frames die vooraf niet gedefinieerd zijn echter over het hoofd gezien worden. Naar mijn mening zijn de vijf frames opgesteld door Semetko en Valkenburg niet toereikend voor het onderzoek naar de beeldvorming rond Bouterse, en is een toevoeging van enkele frames op zijn plaats. Daarom zal in dit onderzoek niet de deductieve, maar de inductieve benaderingswijze gehanteerd worden. Hierbij is het “de bedoeling om via systematische analyse en het expliciteren van de gevolgde procedures een waaier aan mogelijke frames samen te stellen”.³⁴ Met andere woorden, de vijf door Semetko en Valkenburg gegeven frames zullen door mijzelf aangevuld worden met enkele frames (inductief) om dit verruimde framecorpus op een deductieve manier te analyseren. Het grootste voordeel van de inductieve benadering is dat men frames minder gemakkelijk over het hoofd ziet, de nadelen zijn dat de inductieve benadering arbeidsintensief is, op een kleine steekproef gebaseerd is en dat het lastig te repliceren is.³⁵

³³ Ibidem, p. 95.

³⁴ Gorp, ‘Het reconstrueren van frames via inductieve inhoudsanalyse’, p. 15.

³⁵ Semetko, Valkenburg, ‘Framing European Politics’, p. 94.

4. ONDERZOEKSOPZET

4.1 ONDERZOEKSVRAAG

De vraag die centraal staat in dit onderzoek luidt als volgt: hoe werden de persoon Desi Bouterse en diens bewind gerepresenteerd in de Surinaamse media en in de Nederlandse media in de periode 1980-1990.

4.2 METHODOLOGIE

Voor het onderzoek naar het beeld van Bouterse in de Surinaamse en Nederlandse media is gebruik gemaakt van zowel een kwantitatieve als een kwalitatieve inhoudsanalyse. De media-aandacht in de Nederlandse en Surinaamse kranten zal rond zes belangrijke gebeurtenissen onderzocht worden. De vraag die centraal staat is *wat wordt er over Bouterse of personen aan hem gelieerd gezegd, en hoe wordt dit gezegd?* De zaken waarnaar gekeken zal worden zijn de kop van het artikel, het onderwerp van het artikel en de invalshoek, of frame, die de krant gebruikt in het artikel. Met betrekking tot de vorm van het artikel, column, redactioneel artikel, nieuwsbericht, of een andere vorm van bericht zal geen onderscheid gemaakt worden. Dit zal onderscheid zal achterwege gelaten worden door het relatief lage aantal berichten en de relatief homogene vorm van de artikelen.

Gekozen is voor een tweetal dagbladen in de periode 1980-1990. Dit zijn voor Suriname *De Ware Tijd* en voor Nederland *De Telegraaf*. De keuze van dagbladen zal in hoofdstuk 5 aan de orde komen. De bedoeling was dat de onderzochte periode zou beginnen en eindigen met een staatsgreep. Door een tekort aan bronmateriaal met betrekking tot de Sergeantencoup van 1980 zal dit onderzoek echter starten na de eerste staatsgreep, waarover meer in paragraaf 7.2.

Voor dit onderzoek zijn 6 gebeurtenissen in de periode 1980-1990 geselecteerd. De selectiecriteria voor deze gebeurtenissen zijn als volgt: ten eerste moet de persoon Bouterse of diens bewind op enige manier betrokken zijn bij de gebeurtenis, ten tweede moeten deze gebeurtenissen plaatsvinden in de periode 1980-1990 en ten derde moet de berichtgeving van de kranten in Nederland gedocumenteerd zijn. Vooral het laatste criterium bleek een heikel punt te zijn, waarover meer in paragraaf 7.2.

De voor het onderzoek geselecteerde casussen zijn; het opschorten van de constitutie op 13 augustus 1980, de coup poging van Rambocus op 11 maart 1982, de opheffing van de censuur voor particuliere media op 1 mei 1984, de arrestatie van commandant Boerenveen in maart 1986, het bloedbad bij Moiwana van 29 november 1986 en de daaropvolgende onrust aan de grens met Frans-Guyana in december 1986 en de Telefooncoup van kerstavond 1990.

Telkens zijn er zeven edities na de editie van de dag van de gebeurtenis onderzocht. Niet elke gebeurtenis heeft eenzelfde hoeveelheid media-aandacht gehad.

Een eerste frame dat een aanvulling moet bieden is het ‘revolutionaire frame’. In de jaren 1980 werd het nieuws in Suriname over de junta vaak op een positievere manier gebracht dan in de buitenlandse pers. De revolutie van de sergeanten wordt in *De Ware Tijd* nagenoeg niet bekritiseerd, zij lijkt heilig te zijn. De invalshoek die de kranten gebruiken kan omschreven worden als een ‘revolutionaire’ invalshoek. Bij het revolutionaire frame wordt het nieuws vanuit de invalshoek van het beschermen van de revolutie gebracht. Bijkomend ging de pers in Suriname in de jaren 1982-1984 gebukt onder een sterke censuur vanuit het militaire bewind, wat mogelijk heeft bijgedragen aan de vorming van dit frame.

Verder lijkt het in de jaren 1980 in *De Ware Tijd* gewoonte om complete mededelingen van het gezag, militair of burgerlijk, af te drukken in de krant zonder daar verdere toelichting op te geven. Zo worden er tal van communiqués van presidenten en topmannen van de NMR in extenso afgedrukt. De krant voegt hier geen frame toe, zij belicht het niet vanuit een bepaalde invalshoek. Om toch de mate van gebruik van deze vorm van berichtgeving te analyseren is er gekozen om een zevende frame toe te voegen. Dit frame zal het communiquéframe genoemd worden. Bij het communiquéframe wordt het nieuws gebracht zoals de hoogwaardigheidsbekleders willen dat het gebracht wordt, vaak ondertekend met de eigen naam en titulatuur. Doordat de woorden die zij spreken letterlijk overgenomen worden dragen zij op deze manier direct bij aan de beeldvorming over politiek en instanties. Doordat een kritische blik vanuit de krant hierbij ontbreekt, zijn de hoogwaardigheidsbekleders in staat de beeldvorming direct te manipuleren. Daar de andere frames door de media geconstrueerd zijn, zal in de analyse wanneer er sprake is van een communiqué niet naar andere frames gekeken worden. Dit om te voorkomen dat wat in de communiqués gezegd wordt aangezien wordt als het beeld dat de krant zelf wil geven.

Zowel het revolutionaire frame en het communiquéframe zijn vooral van toepassing op de Surinaamse kranten. Het revolutionaire frame zal men niet tegen komen in de berichtgeving in de Nederlandse traditionele dagbladen, daar het meer een landspecifiek (Suriname) of werelddeelspecifiek (Midden- en Zuid-Amerika) frame is. Suriname is slechts een van de vele landen in Midden- en Zuid-Amerika die op enig moment in de geschiedenis met een revolutionair militair bewind te maken had, terwijl Nederland behouden is gebleven van koloniale overheersing. Het communiquéframe vind men ook niet terug in de Nederlandse dagbladen, die hoogstens een toespraak van de koningin in zijn geheel en zonder toelichten zouden afdrukken. In welke mate en hoe het communiquéframe en het revolutionaire frame gebruikt worden, alsmede concrete voorbeelden van deze invalshoeken zullen in hoofdstuk 6 geïllustreerd worden.

5. PROFIEL VAN DAGBLADEN

5.1 DE KRANT IN SURINAME

Op 10 augustus 1774 verscheen de eerste editie van *De Weeklyksche Woensdaagsche Surinaamse Courant*, de eerste krant van Suriname, die een periode van bijna twee eeuwen door de kolonisator gedomineerde kranten zou inluiden.³⁶ In de vele kranten die in de twee eeuwen na 1774 verschenen stond echter geen actueel lokaal nieuws. Veelal stonden de kranten vol met diverse familieberichten, huishoudelijke mededelingen, advertenties, fikse onderlinge polemieken en internationaal nieuws afkomstig van internationale nieuwsagentschappen als Associated Press en Reuters.³⁷ Al voor de jaren 1980 hebben deze internationale nieuwsagentschappen echter plaatsgemaakt voor nationale persbureaus als Informa, het Surinaams Nieuwsagentschap (SNA) en het Centraal Persbureau Suriname (CPS)

De kranten in Suriname, in het bijzonder De Ware Tijd (DWT), hebben een andere rol in de samenleving dan de Nederlandse kranten. In het Nederlandse stamien van mediavormen gebruiken de kranten, radioprogramma's en televisieprogramma's elkaar als bron en wordt doorgaans de mening van het volk in de krant geëtaleerd. In Suriname ligt dit volgens oud-hoofdredacteur van DWT, Leo Morpurgo, anders.³⁸ De radio en televisie gebruiken vooral de krant als bron, en wanneer iets in de krant komt, worden er in het parlement naar aanleiding van het krantenartikel vragen gesteld. In Nederland werkt het mediacircus doorgaans andersom, de krant rapporteert over wat er in het parlement wordt besproken. Waar in Nederland de media beïnvloed wordt door de publieke opinie, kan voor Suriname het omgekeerde gesteld worden. De meest gezaghebbende en tevens de grootste krant, De Ware Tijd, beïnvloedt de publieke opinie in veel grotere mate dan de media in Nederland dat doet op het Nederlandse publiek.³⁹

³⁶ Sunter, A.(ed.), *K'ranti! De Surinaamse pers 1774-2008*, p. 15.

³⁷ Het Spoor terug: De Ware Tijd: deel 1, fragment OVT 13 februari 2005 uur 2.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ibidem.

5.2 DE WARE TIJD

In 1957 werd, parallel met de opkomst van politieke partijen in Suriname, een begin gemaakt met een natiewaardige krant, een krant die achter het binnenlandse nieuws aanging en die later symbool zou worden voor de opkomst van de Surinaamse nationale pers, De Ware Tijd. De parallelle opkomst van politieke partijen en kranten die het binnenlandse nieuws brachten komt voort uit het feit dat er eindelijk nieuws was dat verslagen kon worden.

De krant had vrijheid van meningsuiting en persvrijheid hoog in het vaandel staan, wat blijkt als in 1973 hoofdredacteur Leo Morpurgo en journalist Jozef Slagveer de Surinaamse Journalisten Kring (SJK) oprichten, met als voornaamste streven de vrijheid van drukpers.⁴⁰ Het gebruik van deze, op de pilaren van de persvrijheid steunende, krant als bronmateriaal is echter niet onproblematisch. Een dieptepunt in de idealen van Morpurgo, zijn krant DWT en de SJK, komt als in december 1982 de NMR besluit DWT tot enige officiële krant van de Republiek Suriname te benoemen. Sital kwam bij DWT op kantoor met zijn dagga dagga (machinegeweer) met de mededeling dat Morpurgo en de zijnen ‘destabiliserend’ zouden werken. Het excuus dat Sital hiervoor aandroeg was de mededeling in DWT dat er een rijstschaarste in zicht zou zijn, hetgeen door Sital als destabiliserende berichtgeving werd aangemerkt.⁴¹

Dit was een begin van dreigingen vanuit de NMR wat uiteindelijk zou leiden tot censuur op de krant en de latere benoeming tot officiële krant van de Republiek. Hiermee stelden Bouterse en de zijnen Morpurgo voor een dilemma, volhouden aan idealen of overleven in woelige tijden. Morpurgo legt zijn keuze mee te werken als volgt uit: “Niet iedereen kon begrijpen dat we daaraan hebben meegewerkt. Ik heb ook overwogen dat niet te doen, maar er werkten toen zestig mensen bij de krant, die allemaal een gezin te onderhouden hadden. Persvrijheid en democratie zijn natuurlijk heel mooie idealen en begrippen, maar de zorg voor mijn werknemers woog op dat moment voor mij het zwaarst”.⁴² Na het besluit medewerking aan de NMR te verlenen werd er in de periode december 1982 – mei 1984 censuur toegepast en werden naast de hoofdredacteur ook enkele verslaggevers meerdere malen opgepakt en ondervraagd.

Ondanks de censuur zal DWT de voornaamste Surinaamse bron zijn voor dit onderzoek. Ondanks, of juist door, de censuur is het dermate interessant om de berichtgeving in deze krant in tegenstelling tot de vrije kranten van Nederland te onderzoeken. In de periode 1980-1990 is DWT de voornaamste krant van Suriname. Met een gemiddelde oplage van rond de 25.000 op een bevolking van tussen de 365.000 (1980) en 406.000 (1990) was DWT in

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ibidem.

⁴² Ibidem.

deze tijd de meest gelezen krant.⁴³ Een ander motief om voor DWT te kiezen is dat deze krant de enige in Nederland zorgvuldig gedocumenteerde Surinaamse krant is voor deze periode.

5.3 DE TELEGRAAF

Als krant die een overzees tegenwicht moet bieden tegen De Ware Tijd is de keuze gevallen op De Telegraaf (DT). Van de Nederlandse kranten lijkt de in 1892 opgerichte ‘krant van wakker Nederland’ qua vorm, inhoud en oplage het meest op De Ware Tijd. Het formaat van de beide kranten is *broadsheet* (749 millimeter bij 597 millimeter) en ook de manier waarop het nieuws gebracht wordt kent overeenkomsten. De voorpagina trekt de aandacht van de lezer met grote koppen, vaak vergezeld door een foto. De berichten op de voorpagina voorzien de lezer bij de belangrijke gebeurtenissen van een synopsis van het gebeurde, waarna het artikel op een latere pagina in de krant wordt voortgezet. Beide kranten ruimen daarnaast op de voorpagina (veel) ruimte in voor advertenties. Het nieuws wordt op een overzichtelijke en begrijpbare manier gebracht, in heldere taal en met veel uitleg.

Naast de uiterlijke en innerlijke overeenkomsten is ook de oplage van de kranten een punt van overeenkomst. De oplage van DT lag het afgelopen jaar rond de 640.000 kranten per dag.⁴⁴ De oplagecijfers voor de jaren 1980 zijn voor zowel DWT als DT lastig te achterhalen, om een vergelijking te maken kan de oplage van het afgelopen jaar (2011) uitkomst bieden. De oplage van DWT lag rond de 25.000 kranten per dag op een bevolking van 493.000 mensen in Suriname wat inhoudt dat er per 20 inwoners één Ware Tijd gedrukt werd. De oplage van DT lag rond de 640.000 kranten per dag op een bevolking van 16,1 miljoen zielen, wat inhoudt dat er per 25 Nederlanders één Telegraaf gedrukt werd.⁴⁵ Dit toont aan dat DT en DWT vergelijkbare oplages hebben. De oplage van de overige kranten in Nederland komt niet in de buurt van De Telegraaf. Dit alles maakt DT de meest voor de hand liggende tegenhanger van DWT.

⁴³ Wereldontwikkelingsindicatoren via Google Public Data Explorer.

⁴⁴ ‘Oplage Telegraaf daalt’ via www.nuij.nl.

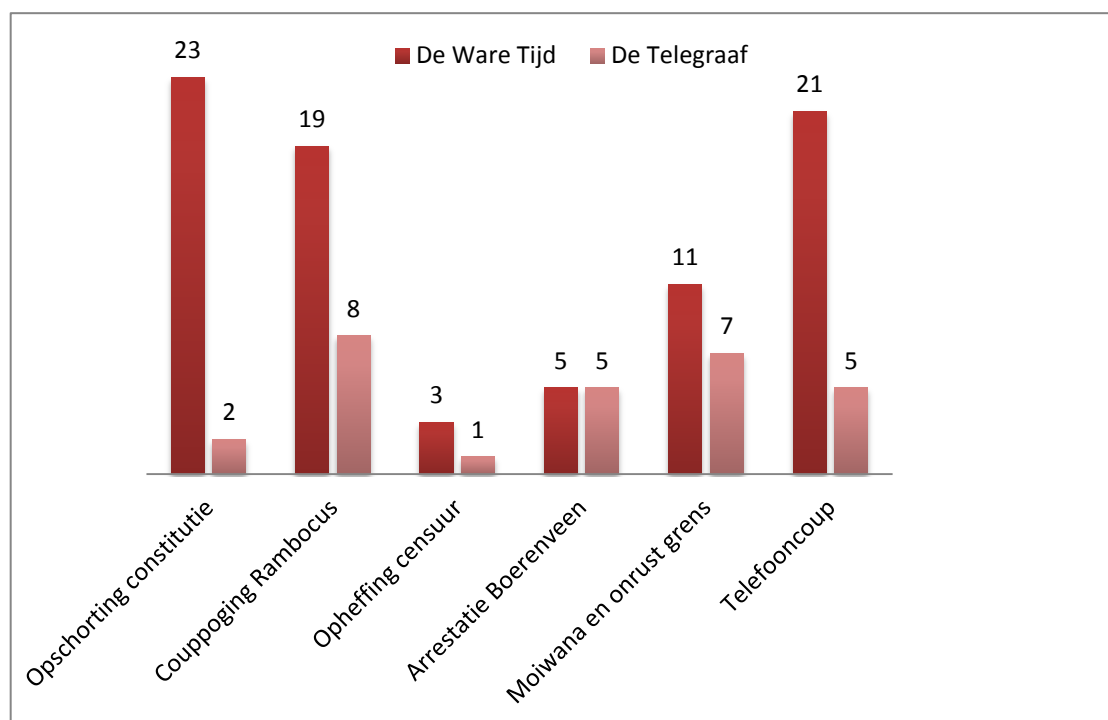
⁴⁵ VN statistieken via www.unstats.org.

6. ONDERZOEKSRESULTATEN

6.1 KWANTITATIEVE ANALYSE

Alvorens de onderzoeksresultaten van de kwalitatieve analyse te presenteren zal in deze paragraaf een kwantitatieve analyse over het gebruik van frames in De Ware Tijd en De Telegraaf gegeven worden, alsook de aantallen van onderzochte artikelen per casus. In Figuur 1 staan de gebeurtenissen en het aantal artikelen dat de gebeurtenis als onderwerp heeft in de desbetreffende kranten. Bij elke gebeurtenis zijn de artikelen in de daaropvolgende zeven edities verzameld. Tijdens het onderzoek kwam aan het licht dat in zowel De Ware Tijd als De Telegraaf de berichtgeving rond een gebeurtenis vooral de eerste dagen veel artikelen voortbrengt, en dat het aantal artikelen een week na de gebeurtenis nagenoeg nihil is.

Aantal artikelen per casus in De Ware Tijd en De Telegraaf

FIGUUR 1

Zoals in Figuur 1 te zien is, is de media-aandacht in de Surinaamse krant in de meeste casussen hoger dan in de Nederlandse kranten. Er is slechts één gebeurtenis die qua aantal artikelen evenveel aandacht kreeg in zowel Suriname als Nederland. Dat is saillant genoeg de arrestatie van commandant Boerenveen, een vertrouweling van Bouterse die in de Verenigde Staten opgepakt is voor drugshandel. Figuur 1 toont tevens aan dat in De Ware Tijd zaken die met de regering te maken hebben veruit de meeste artikelen opleveren, in het geval van de tegencouppoging van Rambocus 19 artikelen, de telefooncoup 21 artikelen en de opschorting

van de constitutie zelfs 23 artikelen. Verder is het opvallend dat de opheffing van de censuur op particuliere media zowel in Suriname als in Nederland nauwelijks in de krant belicht werd.

De keuze voor een select aantal gebeurtenissen, aan de hand waarvan de berichtgeving rond Bouterse onderzocht wordt, komt voort uit de geringe tijd die voor dit onderzoek beschikbaar is. Nieuws over Bouterse dat in Suriname verschijnt, heeft een hoge nieuwswaarde nodig om zowel in de west- als oostzijde van de Atlantische Oceaan de krant te halen. In hoofdstuk 6 zullen de in dit hoofdstuk aan bod gekomen casussen onderzocht worden, met behulp van de in hoofdstuk 4 uiteengezette framingtheorie, aangevuld met een tweetal in de methodologie beschreven frames.

In tabel 1 is de frequentie van frames als toegepast op de gezamenlijke casussen in DWT en DT afzonderlijk te vinden en in tabel 2 de frequentie van frames in DWT en DT bij elkaar opgeteld. De absolute aantallen zijn de artikelen die betrekking hebben op de casus. Een eerste uitkomst van de onderzoeksresultaten is dat de twee meest gebruikte frames in zowel DWT als DT hetzelfde zijn en in vergelijkbare percentages worden toegepast, namelijk het conflictframe (DWT:66%, DT:71%) en het responsibilityframe (DWT:44%, DT:50%). Ook het gebruik van het economic consequences frame (DWT:14%, DT 18%) is in percentage vergelijkbaar.

Tabel 1: Frequentie van frames DWT en DT – afzonderlijk. n=73(DWT) n=28(DT)

	DWT absoluut	DWT relatief*	DT absoluut	DT relatief*
Conflict	48	66%	20	71%
Human interest	n.v.t.	n.v.t.	8	29%
Economic Consequences	10	14%	5	18%
Morality	10	14%	11	39%
Responsibility	32	44%	14	50%
Revolutionair	29	40%	n.v.t.	n.v.t.
Communiqué	9	12%	n.v.t.	n.v.t.

* afgerond op hele procenten – n.v.t. (niet van toepassing): frame niet gebruikt door krant.

Tabel 2: Frequentie van frames DWT en DT – gezamenlijk. N=101 (DWT+DT)

	Totaal absoluut	Totaal relatief*
Conflict	68 v/d 101	67%
Human interest	8 v/d 101	8%
Economic Consequences	15 v/d 101	15%
Morality	21 v/d 101	21%
Responsibility	46 v/d 101	46%
Revolutionair	29 v/d 101	29%
Communiqué	9 v/d 101	9%

* afgerond op hele procenten.

Toch kennen DWT en DT ook grote verschillen. Zo wordt er in DWT in de berichtgeving bij de gekozen casussen geen gebruik gemaakt van het human interest frame

(DWT: 0%, DT 29%). Een reden hiervoor is dat De Ware Tijd een minder moderne krant is dan De Telegraaf. DWT brengt het nieuws op een meer zakelijke manier, waarbij het human interest frame niet lijkt te passen. DWT was de eerste onafhankelijke krant met een hoge oplage en heeft weinig concurrentie gehad. Klaarblijkelijk heeft zij in de jaren 1980 nog geen kennis gemaakt met het belichten van het nieuws door middel van de human interest invalshoek.

Een ander opvallend verschil is dat het moralityframe(DWT: 14%, DT:39%) in DT bijna driemaal zo veel wordt gebruikt als in DWT. Ook dit verschil zou te maken kunnen hebben met de meer zakelijke aard van De Ware Tijd. Zoals verwacht komen de voor Suriname landspecifieke frames, het revolutionaire- en het communiquéframe in De Telegraaf niet voor. Dit terwijl deze frames in De Ware Tijd op respectievelijk 40% en 12% van alle geselecteerde berichten worden toegepast.

In tabel 3 tot en met tabel 8 staat de frequentie van de toegepaste frames per casus in DWT en DT. Hierbij valt bij de casus ‘opschorting constitutie’ op dat in De Telegraaf alleen het conflict frame gebruikt wordt, terwijl in De Ware Tijd dit frame de helft minder dan gemiddeld gebruikt wordt. Redenen hiervoor kunnen zijn dat DWT het conflictframe niet vindt passen bij dit nieuws, of dat zij dit frame niet wil toepassen op dit nieuws. Verder valt aan deze casus op, dat net als bij de casus ‘couppoging Rambocus’ en de casus ‘opheffing censuur particuliere media’ het economic consequences frame niet toegepast wordt. Terwijl zeker de eerstgenoemde casus internationale economische gevolgen zou kunnen hebben.

Aan de casus ‘opschorting consitutie’ valt verder op dat in de weinige artikelen die hierover verschenen zijn alleen het conflict frame en het communiquéframe worden toegepast in DWT, terwijl in DT ook het human interest en het morality frame voorkomt. Het meest opvallende aan de casus ‘arrestatie commandant Boerenveen’ is dat ondanks dat zijn daad moreel verwerpelijk is, in de berichtgeving in DWT het morality frame niet wordt toegepast. De casus ‘bloedbad Moiwana en onrust grens’ en de casus ‘Telefooncoup’ valt op dat in de Surinaamse krant het economic consequences frame dubbel zo vaak wordt gebruikt als gemiddeld, de krant verwacht blijkbaar dat deze gebeurtenissen economisch relevant zijn, mede doordat zij veel negatieve aandacht in het buitenland hebben gehad.

Tabel 3: Frequentie van frames casus ‘opschorting constitutie’. n=15(DWT) n=2(DT)

	DWT absoluut	DWT relatief*	DT absoluut	DT relatief*
Conflict	5	33%	2	100%
Human interest	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Economic Consequences	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Morality	2	13%	n.v.t.	n.v.t.
Responsibility	9	60%	n.v.t.	n.v.t.
Revolutionair	6	40%	n.v.t.	n.v.t.
Communiqué	2	13%	n.v.t.	n.v.t.

* afgerond op hele procenten – n.v.t. (niet van toepassing): frame niet gebruikt door krant.

Tabel 4: Frequentie van frames casus ‘coupoging Rambocus’. n=19(DWT) n=8(DT)

	DWT absoluut	DWT relatief*	DT absoluut	DT relatief*
Conflict	15	79%	8	100%
Human interest	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Economic Consequences	n.v.t.	n.v.t.	1	13%
Morality	2	11%	2	25%
Responsibility	7	37%	3	38%
Revolutionair	6	32%	n.v.t.	n.v.t.
Communiqué	1	5%	n.v.t.	n.v.t.

* afgerond op hele procenten – n.v.t. (niet van toepassing): frame niet gebruikt door krant.

Tabel 5: Frequentie van frames casus ‘opheffing censuur particuliere media’. n=3(DWT) n=1(DT)

	DWT absoluut	DT relatief*	DT absoluut	DT relatief*
Conflict	2	67%	1	100%
Human interest	n.v.t.	n.v.t.	1	100%
Economic Consequences	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Morality	n.v.t.	n.v.t.	1	100%
Responsibility	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Revolutionair	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Communiqué	1	33%	n.v.t.	n.v.t.

* afgerond op hele procenten – n.v.t. (niet van toepassing): frame niet gebruikt door krant.

Tabel 6: Frequentie van frames casus ‘arrestatie commandant Boerenveen’. n=5(DWT) n=5(DT)

	DWT absoluut	DT relatief*	DT absoluut	DT relatief*
Conflict	3	60%	4	80%
Human interest	n.v.t.	n.v.t.	1	20%
Economic Consequences	1	20%	3	60%
Morality	n.v.t.	n.v.t.	1	20%
Responsibility	1	20%	2	40%
Revolutionair	4	80%	n.v.t.	n.v.t.
Communiqué	1	20%	n.v.t.	n.v.t.

* afgerond op hele procenten – n.v.t. (niet van toepassing): frame niet gebruikt door krant.

Tabel 7: Frequentie van frames casus ‘bloedbad Moiwana en onrust grens’. n=11(DWT) n=7(DT)

	DWT absoluut	DT relatief*	DT absoluut	DT relatief*
Conflict	9	82%	2	29%
Human interest	n.v.t.	n.v.t.	6	86%
Economic Consequences	3	27%	1	14%
Morality	2	18%	6	86%
Responsibility	6	55%	4	57%
Revolutionair	7	64%	n.v.t.	n.v.t.
Communiqué	1	9%	n.v.t.	n.v.t.

* afgerond op hele procenten – n.v.t. (niet van toepassing): frame niet gebruikt door krant.

Tabel 8: Frequentie van frames casus ‘Telefooncoup’. n=20(DWT) n=5(DT)

	DWT absoluut	DT relatief*	DT absoluut	DT relatief*
Conflict	14	70%	3	60%
Human interest	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Economic Consequences	6	30%	n.v.t.	n.v.t.
Morality	4	20%	1	20%
Responsibility	9	45%	5	100%
Revolutionair	6	30%	n.v.t.	n.v.t.
Communiqué	3	15%	n.v.t.	n.v.t.

* afgerond op hele procenten – n.v.t. (niet van toepassing): frame niet gebruikt door krant.

6.2 KWALITATIEVE ANALYSE

In de volgende paragrafen zullen de cijfers van de vorige paragraaf worden toegelicht aan de hand van concrete voorbeelden en passages uit De Ware Tijd en De Telegraaf. Per casus zal geïllustreerd worden op welke manier de kranten het nieuws van de desbetreffende gebeurtenis in de krant gerepresenteerd hebben. Een lijst van gebruikte artikelen uit De Ware Tijd is te vinden in bijlage 1, de gebruikte artikelen uit De Telegraaf staan in bijlage 2.

6.2.1 CASUS OPSCHORTING CONSTITUTIE

Het nieuws van het aftreden van de Surinaamse president Ferrier beheerste het nieuws in Suriname een volle week. In deze week werden 15 artikelen geplaatst in DWT die het aftreden van de president of het opschorten van de constitutie als onderwerp hadden. De frames die DWT toepaste op deze artikelen verschilden, zoals in tabel 3 te zien is, sterk. Twee artikelen zijn directe communiqués van de legerleiding, een van commandant Ramon Abrahams en een van Bouterse. In het artikel van Abrahams van 15 augustus 1980 worden de maatregelen van de noodtoestand als afgekondigd een dag eerder uiteengezet. Het communiqué van Bouterse behandelt het buiten werking stellen van het parlement en de Raad van Advies. Beide communiqués zijn, evenals de andere artikelen waar het communiquéframe op toegepast is, ondertekend door de opsteller.

Een frame dat vaker toegepast wordt rond deze casus is het revolutionaire frame. In het artikel waar de gevolgen van het uitroepen van de noodtoestand worden opgesomd (‘Grondwet buiten werking gesteld: noodtoestand afgekondigd’, DWT 14 augustus 1980) komt dit frame naar voren wanneer gesproken wordt over het ‘saboteren van de revolutie’, het ‘vertragen van de uitvoering van de regeringsverklaring van 25 februari’ en het oppakken van lieden die verdacht worden van ‘contrarevolutionaire daden’. In de overige vijf artikelen waar dit frame op is toegepast worden soortgelijke bewoordingen gebruikt.

Andere gebruikte frames zijn het conflict frame, het moralityframe en het responsibilityframe. Dit in tegenstelling tot De Telegraaf. In DT wordt louter het conflict frame toegepast in de twee artikelen die zij wijdt aan deze gebeurtenissen. Ook de inhoud van

de artikelen verschilt sterk. Waar in DWT al het nieuws over de politieke veranderingen in de krant belicht worden, gaat DT met haar artikelen ('Leden vorig kabinet Suriname gearresteerd', DT 14 augustus 1980 en 'Leger zet president Suriname aan de kant', DT 15 augustus 1980) slechts in op het oppakken van enkele subversieven en het feit dat er een wisseling van de wacht heeft plaatsgevonden in het presidentieel paleis.

6.2.2 CASUS COUPPOGING RAMBOCUS

In de periode van 12 tot en met 19 maart 1982 beheerste de coupoging van luitenant Rambocus de voorpagina van De Ware Tijd. Op deze berichtgeving wordt het economic consequencesframe niet toegepast. Dit geeft aan dat DWT er niet vanuit gaat dat deze coupoging invloed zal hebben op de economie van het land of haar afzonderlijke burgers. Het meest toegepaste frame in deze casus is het conflict frame, doordat het nieuws wordt belicht vanuit een invalshoek van conflict tussen de coupplegers van 25 februari 1980 en de coupplegers onder leiding van Rambocus.

De frames die daarna het meeste zijn toegepast zijn het responsibility frame en het revolutionaire frame. DWT ziet de verantwoordelijkheid voor het op orde brengen van de rust in het land weggelegd voor het bewind van Bouterse, en schroomt de leuzen van de revolutie niet. Hierbij moet aangetekend worden dat in de periode december 1980 – mei 1982 DWT gecontroleerd werd door de Censor. Rambocus en zijn compagnon Wilfried Hawker wordt in de krant verweten zendingen te zijn van de 'oude politiek', de lieden die het land naar de afgrond regeerden totdat Bouterse met de Sergeantencoup van 1980 een einde had gemaakt aan hun politieke macht.

De hand van de Censor is het duidelijkst te zien in de artikelen 'Oude politiek achter coupoging Rambocus Hawker' van 15 maart, 'Overwinning voor de democratie' van 16 maart en 'Krijgsraad ten velde' veroordeelde Hawker tot doodstraf' van 19 maart. Rambocus en Hawker die een rechts regiem wilden instellen worden in het eerste artikel ten onrechte verweten de coup in opdracht van de oude politiek te hebben gepleegd. Van vrije verkiezingen was geen sprake, en ook de meeste instituties die bij een democratie horen werkten niet naar behoren, waardoor niet gesproken kan worden van een democratie, laat staan van een overwinning voor de democratie. Ook het derde bericht, dat Hawker veroordeelt zou zijn door een 'krijgsraad ten velde' berust niet geheel op de waarheid, en lijkt bewerkt door de Censor. Hawker was in de gevechten voor zijn arrestatie zwaar gewond geraakt, en was na zijn arrestatie nagenoeg direct gefusilleerd. Van een eerlijk proces was hier dan ook geen sprake, de executie van Hawker lijkt een voorbode voor de Decembermoorden later dat jaar te zijn.⁴⁶

⁴⁶ De Vries, 'De heer Bouterse lust ik rauw', p. 1.

In De Telegraaf wordt het nieuws van de coupoging van Rambocus op een andere manier gebracht. In de artikelen ‘Afschuw over executie Hawker’ en ‘Suriname verwacht wraak na dood hoogleraar’ van 15 en 16 maart 1982 worden de daden van het bewind-Bouterse sterk veroordeeld. De andere artikelen in DT zijn in tegenstelling tot DWT uiterst negatief over de opsporing van de coupgelegers en de misdaden die hierbij begaan zijn. Op alle artikelen in DT wordt het conflictframe toegepast, ook het economic consequences frame wordt hier gebruikt, in tegenstelling tot DWT. De Nederlandse ambassadeur in Suriname werd teruggehaald naar Nederland om “de groeiende, zeer ernstige ongerustheid (van de Nederlandse regering) over de gang van zaken in Suriname kenbaar te maken” (‘Ambassadeur Suriname terug naar ons land’, DT 18 maart 1982).

6.2.3 CASUS OPHEFFING CENSUUR PARTICULIERE MEDIA

Over de opheffing van de censuur op de particuliere media valt relatief weinig te zeggen. Deze casus leverde met drie artikelen in DWT en slechts één in DT het minste bronmateriaal. Het artikel ‘Instructies voor de Pers en Omroeporganisaties’ uit De Ware Tijd van 2 mei 1984 is een duidelijk voorbeeld van het communicéframe. Het artikel geeft een introductie van twee zinnen op het instellen van een perscode, waarna de auteur besluit met “het stuk luidt als volgt”. Vervolgens staan de 11 artikelen die de perscode rijk is opgesomd, met als afsluiting “Aldus vastgesteld te Paramaribo, op 30 april 1984. De ondertekenaars van deze overeengekomen regels zijn: Minister-President W. Udenhout en verder E. Vervuurt (chef radiostation ‘Apintie’), R. Pierkhan (chef radiostation ‘RAPAR’), E. Findlay (hoofdredacteur ‘De West’) en L. Morpugo (hoofdredacteur ‘De Ware Tijd’)”. Een soortgelijke opbouw en inhoud hebben de meeste artikelen die het stempel communicéframe gekregen hebben. Zij het dat het in de toespraken van Bouterse en de diverse ministers en ministerpresidenten die afgedrukt staan in De Ware Tijd geen code met bijhorende artikelen betreft, maar de letterlijke woorden van de auteur.

De overige twee artikelen in De Ware Tijd zijn geschreven vanuit de conflictframe invalshoek. Het conflict dat bestond tussen de pers en omroepstations met het militair gezag lijkt beslecht, in die zin dat de Censor niet langer alleen DWT toestaat nieuws te brengen, en dat het gebrachte nieuws niet langer door de Censor gecensureerd wordt.

De Telegraaf komt begin mei 1984 met ander nieuws. Zij kopt ‘Steeds meer berichten over moordpartijen in Suriname’. Het nieuws dat de censuur is opgeheven staat in dit artikel niet centraal, maar het feit dat er meer nieuws naar buiten komt haalt de voorpagina van de Nederlandse krant. De Telegraaf past hier het human interest frame toe, door getuigen en familieleden in de krant een beeld over het gebeurde te laten schetsen. Hierbij komen ogenschijnlijk niet-nieuwswaardige feiten, als de hobby’s en leefsituatie van de slachtoffers van de moordpartijen, aan bod.

Een ander frame dat DT toepast is het conflict frame, door te benadrukken dat de situatie voor frictie zorgde in het parlement. Dit wordt kenbaar in de volgende zinsnede “in de regering met vijf van de negen ministers, die door de legerleiding zijn aangewezen, weigeren de twee ministers van de vakbonden en de twee bewindslieden van het bedrijfsleven verantwoording voor deze gebeurtenis te nemen”.

6.2.4 CASUS ARRESTATIE COMMANDANT BOERENVEEN

In deze casus komt het revolutionaire frame het duidelijkst tot uiting. Op vier van de vijf in DWT gepubliceerde artikelen wordt het frame toegepast. Commandant Boerenveen is eind maart 1986 in Miami wanneer hij gearresteerd wordt voor poging tot drugshandel. In de artikelen die in DWT worden gepubliceerd wordt in eerste instantie over de aard van zijn arrestatie echter niet gesproken. DWT neemt het Surinaamse ministerie van Buitenlandse Zaken over met de mededeling dat Boerenveen “in de val gelokt is door de C.I.A. teneinde de zes jaar oude revolutie te stabiliseren”(‘Geen onschendbaarheid Kmdt Boerenveen’, DWT 29 maart 1986). Volgens DWT benadrukten de Amerikanen dat de arrestatie niet verricht was door het State Department, maar door de Drugs Enforcement Administration. Hierbij wordt de Drugs Enforcement Administration verkort tot DEA en vertaalt als ‘burgerbestrijding agent’, waardoor de lezer misleidt wordt en de waarheid ondergeschikt wordt aan de revolutie. Dat Boerenveen om politieke redenen gearresteerd was klinkt voor het bewind-Bouterse een stuk positiever dan de werkelijke aard van de val die voor hem gezet was, in een poging ‘bescherming’ van Suriname als doorvoerhaven voor cocaïne aan te bieden.

Het artikel ‘Regering gelooft in oprechtheid Boerenveen’, een communiqué, is het enige artikel uit deze casus waar het revolutionaire frame niet op is toegepast. Het lijkt erop dat Boerenveen, vertrouweling van Bouterse, onder geen beding in kwaad daglicht gezet mag worden in DWT. Zo naast het verdraaien van de functie van het Amerikaanse DEA gesteld dat Boerenveen gesprekken voerde over samenwerking in de veeteeltsector en doet men een beroep op zijn diplomatieke onschendbaarheid als Surinaamse gezant. Deze casus laat bij uitstek de toepasbaarheid van het revolutionaire frame voor een krant als DWT zien. Wanneer het revolutionaire frame wordt toegepast onderkend de krant dat de waarheid ondergeschikt mag zijn aan de idealen van de revolutie, en in dit geval ook daar ook daadwerkelijk ondergeschikt aan is.

Andere frames die in deze casus toegepast worden zijn het conflict frame (drie van de vijf artikelen), door Boerenveen en Suriname tegenover de DEA en de VS te zetten, het economic consequences frame (een van de vijf artikelen), door te wijzen op de mogelijke consequenties van een breuk in de handelsbetrekkingen met de VS en het responsibility frame (een van de vijf artikelen), doordat de verantwoordelijkheid tot een oplossing te komen door DWT in de schoenen van de Surinaamse regering wordt geschoven.

De krantenkop ‘Suriname te koop als cocaïnebasis: topmilitair op drugsmissie VS gepakt’ van De Telegraaf van 26 maart 1986 geeft een algemeen beeld over hoe er aan de andere kant van de oceaan over de zaak gedacht werd. In de artikelen in DT, met vijf evenveel als DWT, wordt voornamelijk het conflict frame (vier van de vijf artikelen) en het economic consequences frame (drie van de vijf artikelen) gebruikt. In De Telegraaf wordt geen aandacht besteed aan de mogelijke onschuld van Boerenveen, maar wordt voornamelijk gewezen op het conflict tussen Suriname en de VS en de mogelijke economische gevolgen die dit conflict kan hebben voor Suriname. Hieruit blijkt dat DT in deze casus een andere insteek heeft dan DWT, waar DWT het bewind geen schade wil toebrengen, wil DT het werkelijke belang van Boerenveens arrestatie aan de lezer overbrengen.

6.2.5 CASUS BLOEDBAD MOIWANA EN VLUCHTELINGENSTROOM

Het meest gebruikte frame rond deze casus in DWT is, net als de andere casussen, het conflict frame. Het nieuws wordt voornamelijk gepresenteerd vanuit de invalshoek conflict tussen het Nationaal Leger en het Junglecommando. Naast het conflict frame gebruikt DWT voornamelijk het revolutionaire frame, met het JC als tegenstander van de revolutie, en het responsibility frame. Door het gebruik van het responsibilityframe legt DWT de oplossing voor het probleem in handen van de twee strijdende partijen. Het economic consequences frame wordt op drie van de elf artikelen toegepast. Men waarschuwt in deze artikelen voor de internationale economische gevolgen die de mensonterende strijd in Oost-Suriname tot gevolg kan hebben.

Opvallend is dat in tegenstelling tot DT, DWT geen melding maakt van de slachtpartij van vrouwen en kinderen in het marrondorp Moiwana. Dit zou te maken kunnen hebben met het niet in discrediet willen brengen van het gezag. Internationaal kreeg het bloedbad wel aandacht, dus het is (haast) onmogelijk dat het bij de redactie van DWT niet bekend was. De zaken waar DWT wel melding van doet zijn de strijd die gaande is in Oost-Suriname in december 1986, met nieuws over gevechten en het uitroepen van de noodtoestand. Ook van de internationale druk die op het bewind werd gelegd wordt uitgebreid verslag gedaan. Waarom deze druk ontstond, schendingen van mensenrechten, wordt in DWT echter niet uit de doeken gedaan.

In De Telegraaf wordt voornamelijk het responsibility frame toegepast op het nieuws omtrent het bloedbad in Moiwana. De verantwoordelijkheid voor het oplossen van de problemen in Oost-Suriname wordt door DT niet alleen bij de Surinaamse regering gelegd, maar ook bij de Nederlandse en de Franse regering. Verder wordt voornamelijk het conflictframe toegepast. De artikelen spitsen zich met name toe op de massaslachting in Suriname en de tegenstelling NL-Junglecommando. Met bewoordingen als “dr. Johan Ferrier, de laatste wettige president van Suriname” (‘Hulp voor gevluchte Surinamers op komst:

kamer wil snel steun getroffen burgers’, DT 8 december 1986) laat de krant duidelijk merken de situatie in Suriname niet goed te keuren.

Het moralityframe wordt op zes van de zeven artikelen in DT over het bloedbad bij Moiwana toegepast. Dit doet DT ondermeer door de morele verwerpelijkheid van de daden van het NL te bewoorden met “het beestachtige en onmenselijke optreden, als het koelen van woede op weerloze vrouwen en kinderen, een ernstig protest kan niet uitblijven. Bij gewapende conflicten dienen in elk geval de regels van oorlogsrecht in acht genomen te worden” (‘Bloedbad in Suriname schokt Den Haag’, DT 6 december 1986).

Over de vluchtelingenstroom richting Frans Guyana en de mobilisatie van Franse troepen aan de grens wordt in DT geen melding gedaan. Dit ondanks dat de media-aandacht in Nederland op de casus arrestatie Boerenveen na qua aantal artikelen het dichtst bij de media-aandacht in Suriname ligt (casus arrestatie Boerenveen DWT vijf artikelen, DT vijf artikelen, casus bloedbad Moiwana en onrust grens DWT elf artikelen, DT zeven artikelen).

6.2.6 CASUS TELEFOONCOUP

Van alle casussen is over de casus telefooncoup het meest uitgebreid verslag gedaan in DWT. Waar omtrent de arrestatie van commandant Boerenveen en het bloedbad bij Moiwana in 1986 nog feiten door De Ware Tijd verzwegen leken te worden, wordt ten tijde van de telefooncoup in 1990 uitgebreid verslag gedaan van kritiek op het bewind. De toon in de artikelen is minder pro-Bouterse en er worden afkeurende verklaringen van Nederland, de VS, de Organisatie van Amerikaanse Staten, vakbonden TTWOS, Ravaksur en de Moederbond en guerrillabewegingen Tucajana en het JC behandeld in de artikelen, iets wat voorheen ondenkbaar was.

De meest gebruikte frames zijn wederom het conflict en het responsibility frame. Ook het economic consequences frame krijgt bovengemiddelde aandacht. DWT verwacht kennelijk dat de telefooncoup, evenals het bloedbad bij Moiwana, door haar grote negatieve internationale aandacht slecht zal zijn voor de economische situatie van Suriname. Met name in de artikelen ‘VS-reactie op machtsovername’ en ‘Nederland veroordeelt machtsovername’ van 27 december 1990 wordt dit frame gebruikt. Het verhoogde gebruik van het economic consequences frame rond deze casus, alsook de grotere mate van kritiek op Bouterse, kan er op wijzen dat de greep die Bouterse en zijn bewind gedurende de jaren 1980 hebben gehad op Suriname en de Surinaamse pers begin jaren 1990 aan het verzwakken is.

De verschillen tussen de berichtgeving in DWT en DT lijken rond deze casus enigszins verstomd. Het is echter wel frappant dat waar in Suriname het nieuws over de telefooncoup pas na de daadwerkelijke coup in de krant kwam, het nieuws van een op handen zijnde coup in Nederland al voor kerstavond de krant bereikte. Op 24 december 1990, de dag van de coup, kopt DT ‘Vrees voor coup na aftreden Bouterse’. De krant wist direct al een

reactie van de regering te plaatsen, namelijk dat wanneer “Bouterse een staatsgreep zal plegen, de hervatting van de ontwikkelingshulp aan Suriname voorlopig van de baan is”, kennelijk wist men in Nederland al wat Bouterse die avond zou doen.

In de berichtgeving rond de coup wordt in DT op elk artikel het responsibilityframe toegepast, drie maal aangevuld met het conflict frame. Zo zegt Bouterse in bovenstaand artikel “de president heeft Suriname beledigd en het land met zijn houding schande aangedaan”, in reactie op het uitblijven van steun aan Bouterse toen hij probeerde Nederland in te komen. Eenmaal worden voorgenoemde frames aangevuld met het morality frame. Dit doet DT door aan te kaarten dat de benoeming van Johan Kraag tot president onwettelijk is, en daarmee tegen de waarden van de democratie ingaat.

7. CONCLUSIE

7.1 CONCLUSIE

Het onderzoek dat voor dit paper is uitgevoerd levert mijns inziens een aantal gedegen conclusies over verschillen in berichtgeving rond de persoon Bouterse tussen De Ware Tijd en De Telegraaf. De vragen die in de inleiding geïntroduceerd zijn, hoe het mogelijk is dat het Surinaamse electoraat een ogenschijnlijk ander beeld heeft van Bouterse dan de Nederlandse bevolking en hoe het beeld over Bouterse in de jaren 1980 in DWT veranderd is, zullen in de komende paragraaf aan de hand van de onderzoeksresultaten beantwoord worden.

Na de kwantitatieve en kwalitatieve analyse valt met zekerheid te zeggen dat de berichtgeving in De Ware Tijd wezenlijk verschilt van de berichtgeving in De Telegraaf. Het gebruik van het conflict frame, het economic consequences frame en het responsibility frame komt in beide kranten redelijk overeen. Er zijn tevens een aantal duidelijke verschillen op te maken uit de kwantitatieve analyse. De kwantitatieve analyse toont aan dat op 40 procent van de artikelen in DWT rond de gekozen casussen het revolutionaire frame wordt toegepast. Met andere woorden, twee op de vijf artikelen in DWT is geschreven vanuit een revolutiegezinde invalshoek. Dit zou zeker kunnen hebben bijgedragen aan het in vergelijking met Nederland positievere beeld over Bouterse dat vandaag de dag in Suriname heerst. Wanneer De Ware Tijd, een krant die grote invloed heeft op de publieke opinie, de idealen van Bouterse aanhangt, kan men verwachten dat het publiek hier deels in meegaat. In de jaren 1980 werd men in DWT nagenoeg dagelijks geconfronteerd met een positief beeld over Bouterse, en de negatieve aspecten van zijn bewind zijn onderbelicht gebleken. Dit heeft ertoe kunnen leiden dat Bouterse, ondanks zijn zeer negatieve imago in Nederland waar in de kranten het revolutionaire frame niet werd toegepast, vandaag de dag grote populariteit geniet.

Uit de kwantitatieve analyse blijkt verder dat het human interest frame niet wordt toegepast in DWT, en dat het morality frame slechts een derde zo vaak wordt gebruikt als in DT. Dit niet of in mindere mate gebruiken van frames die op de morele waarden of emoties van de lezer inspelen kan tevens bijgedragen hebben aan het positieve beeld over Bouterse. Wanneer men in DWT, zoals gezegd een krant met grote invloed op de publieke opinie, de morele onjuistheid van enkele van Bouterse's daden beter belicht had, had er wellicht een minder positief beeld over hem bestaan.

Mogelijk heeft de censuurperiode, van december 1982 tot mei 1984, bijgedragen aan het positieve beeld dat over de junta bestond in de jaren 1990. De angst voor het regiem zou door de vele arrestaties en liquidaties van journalisten nog jaren na de censuurperiode kunnen bestaan bij de medewerkers van De Ware Tijd. Rond de laatste casus van dit onderzoek is te zien dat de kritiek op het regiem in De Ware Tijd sterk toeneemt in vergelijking met eerdere

casussen. Dit zou kunnen zijn omdat men de angst voor het regiem aan het verliezen was. Een andere plausibele reden is echter dat men het geloof in het regiem aan het verliezen is, waardoor DWT bereid is tot meer kritiek.

De resultaten van het onderzoek doet echter vermoeden dat De Ware Tijd lange tijd pro-Bouterse was. Reden hiervoor zou kunnen zijn dat de Sergeantencoup een einde had gemaakt aan de periode tussen kolonisatie en onafhankelijkheid (1975-1980) waarin Suriname door politiek wanbeleid op de economische afgrond af stevende. Het is dan ook goed mogelijk dat het positieve beeld van Bouterse dat in de jaren 1980 geëtaleerd werd in DWT niet voort kwam uit angst voor het regiem, maar uit hoop voor een beter land. Eenzelfde situatie is vandaag de dag ook goed mogelijk. Bouterse is ondanks zijn wandaden president van Suriname, en het lijkt alsof men vandaag de dag bereid is de herinnering aan zijn wandaden opzij te schuiven, in de hoop op een beter leven voor de jonge republiek Suriname.

7.2 PROBLEMEN BIJ HET ONDERZOEK

De problemen bij dit onderzoek komen voornamelijk voort uit een gebrek aan bronmateriaal. De instanties die De Ware Tijd gearhiveerd hebben in Nederland, het Koninklijk Instituut voor Taal Land en Volkerenkunde en de Universiteit van Amsterdam bezitten geen van beide over alle edities van de krant in de periode 1980-1990. Zo ontbreken februari 1980, waarin de Sergeantencoup plaatsvond, december 1982, waarin de 8 Decembermoorden plaatsvonden en februari 1983, waarin het overlijden van Bouterse's rechterhand Roy Horb onder verdachte omstandigheden plaatsvond.

7.3 AANBEVELINGEN VOOR VERDER ONDERZOEK

In de periode 1980-1990 ontloopte Bouterse zich van redder van het volk tot intimiderende bevelhebber. Om een compleet beeld van de beeldvorming rond Bouterse te krijgen is verder onderzoek nodig. Na 1990 is Bouterse betrokken bij tal van spraakmakende gebeurtenissen, waar met betrekking tot media nog geen onderzoek naar gedaan is. Hierbij moet gedacht worden aan het Nederlandse proces wegens cocaïnesmokkel welke resulteerde in een veroordeling (bij verstek) van 11 jaar detentie in 2000. Daarnaast bieden ook de herintreding van Bouterse in de politiek en zijn verkiezing tot president in 2010 mogelijkheden tot verder onderzoek. Eenzelfde geldt voor het proces naar aanleiding van de 8-decembermoorden dat in 2000 gestart werd en de amnestiewet van 2012. Een andere mogelijkheid voor verder onderzoek is het in paragraaf 7.2 besproken gemis van een analyse van de gebeurtenissen in februari 1980, december 1982 en februari 1983.

8. LITERATUURLIJST

8.1 LITERATUUR

Buddingh', H., *Geschiedenis van Suriname. Een complete, uiterst leesbare geschiedenis van Suriname, van de oorspronkelijke, Indiaanse bewoners tot de plurale samenleving van nu* (Utrecht 1995).

Furnivall, J.S., *Netherlands India: a study of plural economy* (Cambridge 1939).

Gorp, van, B., 'Het reconstrueren van frames via inductieve inhoudsanalyse: uitgangspunten en procedures', *KWALON* 35 (2007), p.13-p.18.

Haakmat, A., *Herrineringen aan de toekomst van Suriname. Ervaringen en beschouwingen* (Amsterdam 1996).

Lier, van, R.A.J., *Ontwikkelingen en karakter van de West-Indische maatschappij* (Den Haag, 1950).

Meel, P.(ed.), Ramsodh, H.(ed.), *Ik ben een haan met een kroon op mijn hoofd. Pacificatie en verzet in koloniaal en postkoloniaal Suriname* (Amsterdam 2007).

Muijzenberg, van den, O.D., 'De "Plural Society". Een onderzoek naar gebruik en bruikbaarheid als sociologisch begrip' (publicatie Sociologisch-Historisch Seminarium voor Zuidoost Azië, Amsterdam 1965).

Semetko, H.A., Valkenburg, P.M., 'Framing European Politics: A Content Analysis of Press and Television News', *Journal of Communication* 50 (2000), p.93-p.109.

Sumter, A.(ed.), *K'ranti! De Surinaamse pers 1774-2008* (Amsterdam 2008).

Vries, de, E., 'De heer Bouterse lust ik rauw'. Pijnlijke geschiedenis de Decembermoorden in Suriname', *De Groene Amsterdammer*, 6 januari 2010.

8.2 RAPPORTEN

'Communication No. 148/1983: Suriname. 04/04/1985' van het *International Covenant on Civil and Political Rights* van het *Human Rights Committee* van de Verenigde Naties, artikel 2.2.

8.3 DIGITALE BRONNEN

Andere Tijden - Bouterse aan de macht

<http://www.geschiedenis24.nl/andere-tijden/afleveringen/2008-2009/Bouterse-aan-de-macht.html> - geraadpleegd 4-5-2012.

CIA World Factbook

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> - geraadpleegd 15-5-2012.

‘Oplage Telegraaf daalt’ via:

<http://www.nuij.nl/algemeen/oplage-telegraaf-daalt-oplage-nrc-en-nrcnext.15119981.lynkx#axzz1wvAajWKq> - geraadpleegd 21-6-2012.

OVT – Het Spoor terug: De Ware Tijd: deel 1, 15 februari 2005 uur 2.

<http://www.geschiedenis24.nl/ovt/afleveringen/2005/Ovt-13-02-2005/Het-Spoor-terug-De-Ware-Tijd-deel-1.html> - geraadpleegd 3-5-2012.

Radio Nederland Wereldomroep Suriname, ‘Roy Horb † 2 februari 1983 (13 april 2007).

<http://www.rnw.nl/suriname/article/roy-horb-%E2%80%A0-2-februari-1983> – geraadpleegd 21-6-2012.

VN statistieken via

<http://unstats.un.org/UNSD/Demographic/products/vitstats/serATab2.pdf>,
geraadpleegd 21-6-2012 - geraadpleegd 21-6-2012.

Wereldontwikkelingsindicatoren via Google Public Data Explorer

Http://www.google.nl/publicdata/explore?ds=d5bncppjof8f9_&met_y=sp_pop_grow&idim=country:SUR&dl=nl&hl=nl&q=bevolkingsgroei+suriname#!ctype=l&strail=false&bcs=d&nselm=h&met_y=sp_pop_totl&scale_y=lin&ind_y=false&rdim=country&idim=country:SUR&ifdim=country&hl=nl&dl=nl&ind=false - geraadpleegd 7-5-2012. Geraadpleegd 21-6-2012.